

REFERENCE

Uvod

- 1 *Strana 11* „Ako raspolažu procenom o broju riba u jezeru“
Pollock, K. H. (1991). Modeling capture, recapture, and removal statistics for estimation of demographic parameters for fish and wildlife populations: past, present, and future. *Journal of the American Statistical Association*, 86(413), 225. <https://doi.org/10.2307/2289733>
- 2 *Strana 11* „broja zavisnika od narkotika“,
Doscher, M. L., & Woodward, J. A. (1983). Estimating the size of subpopulations of heroin users: applications of log-linear models to capture/ recapture sampling. *The International Journal of the Addictions*, 18(2), 167–182.
Hartnoll, R., Mitcheson, M., Lewis, R., & Bryer, S. (1985). Estimating the prevalence of opioid dependence. *Lancet*, 325(8422), 203–205. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(85\)92036-7](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(85)92036-7)
Woodward, J. A., Retka, R. L., & Ng, L. (1984). Construct validity of heroin abuse estimators. *International Journal of the Addictions*, 19(1), 93–117. <https://doi.org/10.3109/10826088409055819>
- 3 *Strana 11* „broja mrtvih u ratu u Siriji“
Spagat, M. (2012). *Estimating the Human Costs of War: The Sample Survey Approach*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780195392777.013.0014>

Prvo poglavlje

4 *Strana 18* „*Streptococcus faecalis* je razlog što se mleko kiseli i zgrušnjava, ali jedna bakterija i nije toliko bitna, zar ne?“

Botina, S. G., Lysenko, A. M., & Sukhodolets, V. V. (2005). Elucidation of the taxonomic status of industrial strains of thermophilic lactic acid bacteria by sequencing of 16S rRNA genes. *Microbiology*, 74(4), 448–452. <https://doi.org/10.1007/s11021-005-0087-7>

5 *Strana 18* „Možda će vas više zabrinuti kad otkrijete da *Streptococcus faecalis* u mleku može da se deli i svakog sata proizvodi dve ćerke ćelije.“

Cárdenas, A. M., Andreatchio, K. A., & Edelstein, P. H. (2014). Prevalence and detection of mixed-population enterococcal bacteremia. *Journal of Clinical Microbiology*, 52(7), 2604–8. <https://doi.org/10.1128/JCM.00802-14>

Lam, M. M. C., Seemann, T., Tobias, N. J., Chen, H., Haring, V., Moore, R. J., ... Stinear, T. P. (2013). Comparative analysis of the complete genome of an epidemic hospital sequence type 203 clone of vancomycin-resistant *Enterococcus faecium*. *BMC Genomics*, 14, 595. <https://doi.org/10.1186/1471-2164-14-595>

6 *Strana 27* „U časopisu *Nejčer* objavio je dokaz da posle fisije izazvane jednim neutronom, atomi izotopa uranijuma, uranijum-235, emituju u proseku 3,5 (kasnije je smanjeno na 2,5) neutrona visoke energije.“

Von Halban, H., Joliot, F., & Kowarski, L. (1939). Number of neutrons liberated in the nuclear fission of *uranium*. *Nature*, 143(3625), 680. <https://doi.org/10.1038/143680a0>

7 *Strana 28* „drugi važan izotop, koji čini 99,3 odsto uranijuma u prirodi“

Webb, J. (2003). Da li se zakoni prirode menjaju tokom vremena? *Physics World*, 16(4), 33–8. <https://doi.org/10.1088/2058-7058/16/4/38>

8 *Strana 32* „Jedan kilogram uranijuma-235 može da oslobodi otprilike tri miliona puta više energije od one koja nastane sagorevanjem iste količine uglja.“

- Bernstein, J. (2008). *Nuclear Weapons: What You Need to Know*. Cambridge University Press.
- 9 *Strana 34* „Vatra je odnela u atmosferu na stotine puta više radioaktivnog materijala nego što je bilo otpušteno prilikom bombardovanja Hirošime, a to je imalo izuzetno štetne posledice i po ljude i po prirodu gotovo u celoj Evropi.“
- International Atomic Energy Agency. (1996). Ten years after Chernobyl: what do we really know? U: *Proceedings of the IAEA/WHO/EC International Conference: One Decade after Chernobyl: Summing Up the Consequences*. Vienna: International Atomic Energy Agency.
- 10 *Strana 35* „eliminacije lekova iz krvi“
- Greenblatt, D. J. (1985). Elimination half-life of drugs: value and limitations. *Annual Review of Medicine*, 36(1), 421–7. <https://doi.org/10.1146/annurev.me.36.020185.002225>
- Hastings, I. M., Watkins, W. M., & White, N. J. (2002). The evolution of drug-resistant malaria: the role of drug elimination half-life. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, 357(1420), 505–19. <https://doi.org/10.1098/rstb.2001.1036>
- 11 *Strana 35* „do opadanja pene u čaši piva“
- Leike, A. (2002). Demonstration of the exponential decay law using beer froth. *European Journal of Physics*, 23(1), 21–6. <https://doi.org/10.1088/0143-0807/23/1/304>
- Fisher, N. (2004). The physics of your pint: head of beer exhibits exponential decay. *Physics Education*, 39(1), 34–5. <https://doi.org/10.1088/0031-9120/39/1/F11>
- 12 *Strana 35* „Naročito dobro prikazuje stopu smanjenja, s vremenom, nivoa zračenja koje emituje neka radioaktivna supstanca.“
- Rutherford, E., & Soddy, F. (1902). LXIV. The cause and nature of radioactivity. Part II. *The London, Edinburgh, and Dublin Philosophical Magazine and Journal of Science*, 4(23), 569–585. <https://doi.org/10.1080/14786440209462881>
- Rutherford, E., & Soddy, F. (1902). XLI. The cause and nature of radioactivity. Part I. *The London, Edinburgh, and*

- Dublin Philosophical Magazine and Journal of Science*, 4(21), 370–96. <https://doi.org/10.1080/14786440209462856>
- 13 *Strana 36* „određivanje starosti drevnih artefakata, kao što su Svcici s Mrtvog mora.“
- Bonani, G., Ivy, S., Wölfli, W., Broshi, M., Carmi, I., & Strugnell, J. (1992). Radiocarbon dating of Fourteen Dead Sea Scrolls. *Radiocarbon*, 34(03), 843–849. <https://doi.org/10.1017/S0033822200064158>
- Carmi, I. (2000). Radiocarbon dating of the Dead Sea Scrolls. In L. Schiffman, E. Tov, & J. VanderKam (eds.), *The Dead Sea Scrolls: Fifty Years After Their Discovery. 1947–1997* (p. 881).
- Bonani, G., Broshi, M., & Carmi, I. (1991). 14 Radiocarbon dating of the Dead Sea scrolls. *’Atiqot*, Israel Antiquities Authority.
- 14 *Strana 36* „arheopteriks, nastarija poznata ptica, stara sto pedeset miliona godina“
- Starr, C., Taggart, R., Evers, C. A., & Starr, L. (2019). *Biology: The Unity and Diversity of Life*, Cengage Learning.
- 15 *Strana 36* „Snežni čovek Eci umro je pre pet hiljada i trista godina“
- Bonani, G., Ivy, S. D., Hajdas, I., Niklaus, T. R., & Suter, M. (1994). Ams 14C age determinations of tissue, bone and grass samples from the öztal ice man. *Radiocarbon*, 36(02), 247–250. <https://doi.org/10.1017/S0033822200040534>
- 16 *Strana 39* „Time je sa sigurnošću utvrđeno da dotične slike (Van Megerenove falsifikate) nije mogao da naslika Vermer u sedamnaestom veku jer se olovo koje je Van Megeren koristio tada još nije iskopavalo.“
- Keisch, B., Feller, R. L., Levine, A. S., & Edwards, R. R. (1967). Dating and authenticating works of art by measurement of natural alpha emitters. *Science*, 155(3767), 1238–42. <https://doi.org/10.1126/science.155.3767.1238>
- 17 *Strana 41* „Posledica prikupljenog novca tokom „izazova“ jeste da su istraživači otkrili tri gena odgovorna za ALS, demonstrirajući dalekosežan uticaj te viralne kampanje“

- Kenna, K. P., van Doormaal, P. T. C., Dekker, A. M., Ticozzi, N., Kenna, B. J., Diekstra, F. P., . . . Landers, J. E. (2016). NEK1 variants confer susceptibility to amyotrophic lateral sclerosis. *Nature Genetics*, 48(9), 1037–1042. <https://doi.org/10.1038/ng.3626>
- 18 *Strana 42* „Kompjuterski naučnik Vernor Vindž bavio se upravo takvim idejama u svojim naučnofantastičnim romanima i esejima“
Vinge, V. (1986). *Marooned in Realtime*. Bluejay Books/ St. Martin's Press.
Vinge, V. (1992). *A Fire Upon the Deep*. Tor Books.
Vinge, V. (1993). The coming technological singularity: how to survive in the post-human era. In NASA. *Lewis Research Center, Vision 21: Interdisciplinary Science and Engineering in the Era of Cyberspace* (pp.11–22). Retrieved from <https://ntrs.nasa.gov/search.jsp?R=19940022856>
- 19 *Strana 43* „Godine 1999. u svojoj knjizi *Doba duhovnih mašina*, Kurcvajl iznosi hipotezu o „zakonu ubrzanja odgovora“.
Kurzweil, R. (1999). *The Age of Spiritual Machines: When Computers Exceed Human Intelligence*. Viking.
- 20 *Strana 43* „Otišao je čak toliko daleko da je odredio i vreme kad će nastupiti Vindžov „tehnološki singularitet“ – trenutak kad ćemo doživeti, kako Kurcvajl opisuje, „tako nagli i temeljni tehnološki razvoj da će predstavljati rascjep u tkivu ljudske istorije“ – otprilike oko 2045. godine.“
Kurzweil, R. (2004). The law of accelerating returns. U: *Alan Turing: Life and Legacy of a Great Thinker* (pp. 381–416). Springer Berlin Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-662-05642-4_16
- 21 *Strana 44* „Potpuna „Knjiga života“ isporučena je 2003. godine, pre roka i u okviru dobijenog budžeta od jedne milijarde dolara.“
Gregory, S. G., Barlow, K. F., McLay, K. E., Kaul, R., Swarbreck, D., Dunham, A., . . . Bentley, D. R. (2006). The DNA sequence and biological annotation of human chromosome 1. *Nature*, 441(7091), 315–321. <https://doi.org/10.1038/nature04727>

- International Human Genome Sequencing Consortium. (2001). Initial sequencing and analysis of the human genome. *Nature*, 409(6822), 860–921. <https://doi.org/10.1038/35057062>
- Pennisi, E. (2001). The human genome. *Science*, 291(5507), 1177–1180. <https://doi.org/10.1126/SCIENCE.291.5507.1177>
- 22 *Strana 44* „Naglo uvećanje broja stanovnika u to vreme navelo je engleskog matematičara Tomasa Maltusa da iznese pretpostavku da će se stanovništvo uvećavati proporcionalno svom trenutnom broju.“
- Malthus, T. R. (2008). *An Essay on the Principle of Population*. (Ed. R. Thomas and G. Gilbert) Oxford University Press.
- 23 *Strana 46* „prvi je pokazao da se logistički rast pojavljuje kod bakterija.“
- McKendrick, A. G., & Pai, M. K. (1912). The rate of multiplication of micro-organisms: a mathematical study. *Proceedings of the Royal Society of Edinburgh*, 31, 649–53. <https://doi.org/10.1017/S0370164600025426>
- 24 *Strana 47* „ovaca“
- Davidson, J. (1938). On the ecology of the growth of the sheep population in South Australia. *Trans. Roy. Soc. S. A.*, 62(1), 11–148.
- Davidson, J. (1938). On the growth of the sheep population in Tasmania. *Trans. Roy. Soc. S. A.*, 62(2), 342–346.
- 25 *Strana 47* „foka“
- Jeffries, S., Huber, H., Calambokidis, J., & Laake, J. (2003). Trends and status of harbor seals in Washington State: 1978–1999. *The Journal of Wildlife Management*, 67(1), 207. <https://doi.org/10.2307/3803076>
- 26 *Strana 47* „ždralova“
- Flynn, M. N., & Pereira, W. R. L. S. (2013). Ecotoxicology and environmental contamination. *Ecotoxicology and Environmental Contamination*, 8(1), 75–85
- 27 *Strana 47* „Ugledni sociobiolog E. O. Vilson smatra da postoje inherentna, ozbiljna ograničenja u vezi s brojnošću ljudi koju biosfera Zemlje može da podrži.“

- Wilson, E. O. (2002). *The Future of Life* (1st ed.). Alfred A. Knopf.
- 28 *Strana 48* „Stopa rasta populacije ljudi dostigla je vrhunac od otprilike dva procenta godišnje šezdesetih godina dvadesetog veka, ali očekuje se da će pasti ispod jednog procenta godišnje do 2023. godine.“
- Raftery, A. E., Alkema, L., & Gerland, P. (2014). Bayesian Population Projections for the United Nations. *Statistical Science: A Review Journal of the Institute of Mathematical Statistics*, 29(1), 58–68. <https://doi.org/10.1214/13-STS419>
- Raftery, A. E., Li, N., Ševčíková, H., Gerland, P., & Heilig, G. K. (2012). Bayesian probabilistic population projections for all countries. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 109(35), 13915–21. <https://doi.org/10.1073/pnas.1211452109>
- United Nations Department of Economic and Social Affairs Population Division. (2017). World population prospects: the 2017 revision, key findings and advance tables, ESA/P/WP/2.
- 29 *Strana 49* „Ipak moram da imam na umu ne smem da budem prestrog prema roditeljima jer izgleda da vreme, kako ga opažamo, zaista protiče brže što smo stariji, kao da smo ispunjeni sve snažnijim osećanjem preopterećenosti usled nedostatka vremena.“
- Block, R. A., Zakay, D., & Hancock, P. A. (1999). Developmental changes in human duration judgments: a meta-analytic review. *Developmental Review*, 19(1), 183–211. <https://doi.org/10.1006/DREV.1998.0475>
- 30 *Strana 49* „U proseku, mlađa grupa je odbrojala gotovo savršenih tri minuta i tri sekundi realnog vremena, dok starija grupa nije stala dok nije odbrojala tri minuta i četrdeset sekundi, u proseku.“
- Mangan, P., Bolinsky, P., & Rutherford, A. (1997). Underestimation of time during aging: the result of age-related dopaminergic changes. U: *Annual Meeting of the Society for Neuroscience*.

- 31 *Strana 49* „U drugim, povezanim eksperimentima, od učesnika se tražilo da procene dužinu fiksnog perioda tokom kojeg su obavljali određeni zadatak. Procene starijih učesnika o trajanju vremena po pravilu su bile kraće od procena trajanja koje su davali mlađi učesnici.“

Craik, F. I. M., & Hay, J. F. (1999). Aging and judgments of duration: Effects of task complexity and method of estimation. *Perception & Psychophysics*, 61(3), 549–60. <https://doi.org/10.3758/BF03211972>

- 32 *Strana 49* „Jedna teorija povezana je s činjenicom da se naš metabolizam s godinama usporava, što odgovara usporavanju broja srčanih otkucaja i disanja.“

Church, R. M. (1984). Properties of the Internal Clock. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 423(1), 566–82. <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1984.tb23459.x>

Craik, F. I. M., & Hay, J. F. (1999). Aging and judgments of duration: effects of task complexity and method of estimation. *Perception & Psychophysics*, 61(3), 549–60. <https://doi.org/10.3758/BF03211972>

Gibbon, J., Church, R. M., & Meck, W. H. (1984). *Scalar timing in memory*. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 423(1 Timing and Ti), 52–77. <https://doi.org/10.1111/j.1749-6632.1984.tb23417.x>

- 33 *Strana 50* „Shodno drugoj, rivalskoj teoriji, naša percepcija protoka vremena zavisi od količine novih novih oseta i podataka koje primamo iz svog okruženja.“

Pennisi, E. (2001). The human genome. *Science*, 291(5507), 1177–1180. <https://doi.org/10.1126/SCIENCE.291.5507.1177>

- 34 *Strana 50* „Eksperimenti s učesnicima koji su doživeli ranije nepoznatu senzaciju slobodnog pada dokazali su da je to posredi.“

Stetson, C., Fiesta, M. P., & Eagleman, D. M. (2007). Does time really slow down during a frightening event? *PLoS ONE*, 2(12), e1295. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0001295>

Drugo poglavlje

35 *Strana 64* „Pokušao sam da izračunam tačno isti rizik od kasnog pojavljivanja Alchajmerove bolesti koji je naveden u izveštaju o mojim genetskim podacima koristeći isti metod kao i kompanija *23andMe* i podatke koje sam direktno preuzeo iz tog izveštaja ili iz radova koji su u njemu citirani.“

Farrer, L. A., Cupples, L. A., Haines, J. L., Hyman, B., Kukull, W. A., Mayeux, R., . . . Duijn, C. M. van. (1997). Effects of age, sex, and ethnicity on the association between apolipoprotein E genotype and Alzheimer disease. *JAMA*, 278(16), 1349. <https://doi.org/10.1001/jama.1997.03550160069041>

Gaugler, J., James, B., Johnson, T., Scholz, K., & Weuve, J. (2016). 2016 Alzheimer's disease facts and figures. *Alzheimer's & Dementia*, 12(4), 459–509. <https://doi.org/10.1016/J.ALZ.2016.03.001>

Genin, E., Hannequin, D., Wallon, D., Sleegers, K., Hiltunen, M., Combarros, O., . . . Campion, D. (2011). APOE and Alzheimer disease: a major gene with semi-dominant inheritance. *Molecular Psychiatry*, 16(9), 903–907. <https://doi.org/10.1038/mp.2011.52>

Jewell, N. P. (2004). *Statistics for Epidemiology*. Chapman & Hall/CRC.

Macpherson, M., Naughton, B., Hsu, A. and Mountain, J. (2007). *Estimating Genotype-Specific Incidence for One or Several Loci*, *23andMe*.

Risch, N. (1990). Linkage strategies for genetically complex traits. I. Multilocus models. *American Journal of Human Genetics*, 46(2), 222–228.

36 *Strana 64* „Svoje zaključke dodatno sam potkrepio kad sam naišao na rezultate studije iz 2014. godine gde su se ispitivale metode koje tri vodeće kompanije za analizu ličnog genoma, a među njima je bila i *23andMe*, koriste za izračunavanja rizika.“

Kalf, R. R. J., Mihaescu, R., Kundu, S., de Knijff, P., Green, R. C., & Janssens, A. C. J. W. (2014). Variations in predicted risks in personal genome testing for common complex

- diseases. *Genetics in Medicine*, 16(1), 85–91. <https://doi.org/10.1038/gim.2013.80>
- 37 *Strana 66* „Zapravo, indeks telesne mase prvi je razradio, 1835. godine, Belgijanac Adolf Kettle, poznati astronom, statističar i matematičar, ali ne i lekar.“
- Quetelet, L. A. J. (1994). A treatise on man and the development of his faculties. *Obesity Research*, 2(1), 72–85. <https://doi.org/10.1002/j.1550-8528.1994.tb00047.x>
- 38 *Strana 66* „Reagujući na ogroman porast broja gojaznih ljudi, kakav nikad ranije nije viđen, fiziolog Ansel Kiz (koji će kasnije ustanoviti vezu između zasićenih masti i kardiovaskularnih bolesti) preduzeo je istraživanje da bi otkrio najbolji pokazatelj prekomerne težine.“
- Keys, A., Fidanza, F., Karvonen, M. J., Kimura, N., & Taylor, H. L. (1972). Indices of relative weight and obesity. *Journal of Chronic Diseases*, 25(6–7), 329–43. [https://doi.org/10.1016/0021-9681\(72\)90027-6](https://doi.org/10.1016/0021-9681(72)90027-6)
- 39 *Strana 67* „Ako bi se umesto toga definicija gojaznosti zasnivala na visokom procentu telesnih masnoća, onda bi između petnaest i trideset pet procenata muškaraca čiji BMI ne pokazuje gojaznost bili klasifikovani kao gojazni.“
- Tomiyama, A. J., Hunger, J. M., Nguyen-Cuu, J., & Wells, C. (2016). Misclassification of cardiometabolic health when using body mass index categories in NHANES 2005–2012. *International Journal of Obesity*, 40(5), 883–6. <https://doi.org/10.1038/ijo.2016.17>
- 40 *Strana 68* „Zaključci izvedeni iz tih pogrešnih klasifikacija štetno utiču na merenje i dijagnostikovanje gojaznosti (i njene moguće veze sa zdravljem) na nivou opšte populacije. Ali još više zabrinjava kako na zdrave ljude utiče dijagnoza da imaju prekomernu težinu ili da su gojazni, koju dobijaju na osnovu svog BMI, a ona lako može da uzdrma njihovo psihičko zdravlje.“
- McCrea, R. L., Berger, Y. G., & King, M. B. (2012). Body mass index and common mental disorders: exploring the shape of the association and its moderation by age, gender and education. *International Journal of Obesity*, 36(3), 414–21. <https://doi.org/10.1038/ijo.2011.65>

-
- 41 *Strana 78* „Međutim, osamdeset pet procenata alarma koji se automatski uključuju na odeljenjima za intenzivnu negu oglašava lažnu uzbunu.“
Sendelbach, S., & Funk, M. (2013). Alarm fatigue: a patient safety concern. *AACN Advanced Critical Care*, 24(4), 378–86; quiz 387-8. <https://doi.org/10.1097/NCI.0b013e3182a903f9>
- Lawless, S. T. (1994). Crying wolf: false alarms in a pediatric intensive care unit. *Critical Care Medicine*, 22(6), 981–985.
- 42 *Strana 80* „Iz istog razloga, filtriranje na osnovu određivanja medijane počinje da se koristi na bolničkim monitorima u jedinicama za intenzivnu negu kako bi se sprečile lažne uzbune.“
Mäkivirta, A., Koski, E., Kari, A., & Sukuvaara, T. (1991). The median filter as a preprocessor for a patient monitor limit alarm system in intensive care. *Computer Methods and Programs in Biomedicine*, 34(2–3), 139–144. [https://doi.org/10.1016/0169-2607\(91\)90039-V](https://doi.org/10.1016/0169-2607(91)90039-V).
- 43 *Strana 80* „Filtriranje na osnovu izračunavanja medijane može da smanji oglašavanje lažnih uzbuna na odeljenjima za intenzivnu negu za čak šezdeset procenata, bez ugrožavanja bezbednosti pacijenata.“
Imhoff, M., Kuhls, S., Gather, U., & Fried, R. (2009). Smart alarms from medical devices in the OR and ICU. *Best Practice & Research Clinical Anaesthesiology*, 23(1), 39–50. <https://doi.org/10.1016/J.BPA.2008.07.008>
- 44 *Strana 83* „Zaista, kod žena koje imaju rak dojke, taj pregled će pokazati rak u devet od deset slučajeva. Kod žena koje ga nemaju, rezultati testa biće tačni devet od deset puta.“
Hofvind, S., Geller, B. M., Skelly, J., & Vacek, P. M. (2012). Sensitivity and specificity of mammographic screening as practised in Vermont and Norway. *The British Journal of Radiology*, 85(1020), e1226–32. <https://doi.org/10.1259/bjr/15168178>.
- 45 *Strana 84* „Grupa od sto šezdeset ginekologa dobila je 2007. godine sledeće podatke o tačnosti mamografskog pregleda i o prevalenciji raka dojke u populaciji.“

- Gigerenzer, G., Gaissmaier, W., Kurz-Milcke, E., Schwartz, L. M., & Woloshin, S. (2007). Helping doctors and patients make sense of health statistics. *Psychological Science in the Public Interest*, 8(2), 53–96. <https://doi.org/10.1111/j.1539-6053.2008.00033.x>
- 46 *Strana 87* „Pišući u *Britiš medikal džurnal*u, Mjuer Grej, bivši direktor Britanskog nacionalnog programa skrininga, priznaje“
Gray, J. A. M., Patnick, J., & Blanks, R. G. (2008). Maximising benefit and minimising harm of screening. *BMJ (Clinical Research Ed.)*, 336(7642), 480–83. <https://doi.org/10.1136/bmj.39470.643218.94>.
- 47 *Strana 88* „Hiljadu odraslih osoba u Nemačkoj upitano je 2006. godine da li serija od više testova daje rezultat koji je sto posto izvestan.“
Gigerenzer, G., Gaissmaier, W., Kurz-Milcke, E., Schwartz, L. M., & Woloshin, S. (2007). Helping doctors and patients make sense of health statistics. *Psychological Science in the Public Interest*, 8(2), 53–96. <https://doi.org/10.1111/j.1539-6053.2008.00033.x>.
- 48 *Strana 90* „No, u vreme kada je Mark uradio ELISA test, pokazalo se da taj test daje lažno pozitivne rezultate u 0,3 procenta slučajeva.“
Cornett, J. K., & Kirn, T. J. (2013). Laboratory diagnosis of HIV in adults: a review of current methods. *Clinical Infectious Diseases*, 57(5), 712–718. <https://doi.org/10.1093/cid/cit281>.
- 49 *Strana 94* „U decembru 2016. godine, tim istraživača iz celog sveta osmislio je test krvi za Krojcfeldt-Jakobovu bolest.“
Bougard, D., Brandel, J.-P., Bélonrdrade, M., Béringue, V., Segarra, C., Fleury, H., . . . Coste, J. (2016). Detection of prions in the plasma of presymptomatic and symptomatic patients with variant Creutzfeldt-Jakob disease. *Science Translational Medicine*, 8(370), 370ra182. <https://doi.org/10.1126/scitranslmed.aag1257>
- 50 *Strana 96* „U jednom slučaju, žena je pobacila pošto joj je rečeno da mora da se podvrgne hirurškoj intervenciji na koju nikad ne bi pristala da je znala da je trudna.“

- Sigel, C. S., & Grenache, D. G. (2007). Detection of unexpected isoforms of human chorionic gonadotropin by qualitative tests. *Clinical Chemistry*, 53(5), 989–90. <https://doi.org/10.1373/clinchem.2007.085399>
- 51 *Strana 97* „Vanmateričnu trudnoću jedne druge žene nisu registrovali testovi urina, što je dovelo do pucanja jajovoda i velikog gubitka krvi koji joj je umalo fatalno ugrozio život.“
- Daniilidis, A., Pantelis, A., Makris, V., Balaouras, D., & Vrachnis, N. (2014). A unique case of ruptured ectopic pregnancy in a patient with negative pregnancy test – a case report and brief review of the literature. *Hippokratia*, 18(3), 282–284.

Treće poglavlje

- 52 *Strana 103* „Bertilon je sugerisao da te sličnosti nisu slučajne već da su „morale biti pažljivo načinjene i da su sigurno smišljene s namerom, verovatno kao tajne šifre.“
- Schneps, L., & Colmez, C. (2013). *Math on trial: how numbers get used and abused in the courtroom*, Basic Books (New York).
- 53 *Strana 104* „Pošto je Poenkare razotkrio Bertilonovo pogrešno računanje i tvrdio da je nelegitiman čak i pokušaj da se teorija verovatnoće primeni na takav problem, pokazao je bizarnost izložene analize rukopisa, te je Drajfus oslobođen optužbe.“
- Jean Mawhin. (2005). Henri Poincaré. A life in the service of science. *Notices of the American Mathematical Society*, 52(9), 1036–1044.
- 54 *Strana 106* „U japanskom pravosudnom sistemu, na primer, stopa presuda u krivičnim tužbama da je optuženi kriv iznosi 99,9 procenata, a većina presuda da je osoba kriva donesena je na osnovu priznanja.“
- Ramseyer, J. M., & Rasmusen, E. B. (2001). Why is the Japanese conviction rate so high? *The Journal of Legal Studies*, 30(1), 53–88. <https://doi.org/10.1086/468111>

55 *Strana 108* „Godine 1989, Medou, u to vreme ugledni britanski pedijatar, objavio je knjigu *Abeceda dečjeg zlostavljanja*, u kojoj je bila i izreka koja će postati poznata kao Medouov zakon: „Jedna iznenadna smrt novorođenčeta je tragedija, dve su sumnjive, a tri su ubistvo dok se ne dokaže suprotno.“

Meadow, R. (Ed.) (1989). *ABC of Child Abuse* (First edition). British Medical Journal Publishing Group.

56 *Strana 110* „Prevalencija autizma u Velikoj Britaniji je otprilike jedan slučaj autizma na sto ljudi“

Brugha, T., Cooper, S., McManus, S., Purdon, S., Smith, J., Scott, F., . . . Tyrer, F. (2012). *Estimating the Prevalence of Autism Spectrum Conditions in Adults – Extending the 2007 Adult Psychiatric Morbidity Survey – NHS Digital*.

57 *Strana 110* „Samo jedna od pet osoba u tom autističkom spektru je ženskog pola.“

Ehlers, S., & Gillberg, C. (1993). The Epidemiology of Asperger Syndrome. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 34(8), 1327–1350. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1993.tb02094.x>

58 *Strana 111* „U vezi s podacima koje je izneo, Medou je koristio – tada neobjavljen – izveštaj o SIDS-u, za koji je bio zamoljen da napiše predgovor.“

Fleming, P. J., Blair, P. S. P., Bacon, C., & Berry, P. J. (2000). *Sudden unexpected deaths in infancy: the CESDI SUDI studies 1993–1996*. The Stationery Office.

Leach, C. E. A., Blair, P. S., Fleming, P. J., Smith, I. J., Platt, M. W., Berry, P. J., . . . Group, the C. S. R. (1999). Epidemiology of SIDS and explained sudden infant deaths. *Pediatrics*, 104(4), e43.

59 *Strana 111* „Istraživači na Univerzitetu Mančester, 2001. godine, identifikovali su zapise na genima povezane s regulacijom imunog sistema koji povećavaju rizik od SIDS-a.“

Summers, A. M., Summers, C. W., Drucker, D. B., Hajeer, A. H., Barson, A., & Hutchinson, I. V. (2000). Association of IL-10 genotype with sudden infant death syndrome. *Human Immunology*, 61(12), 1270–1273. [https://doi.org/10.1016/S0198-8859\(00\)00183-X](https://doi.org/10.1016/S0198-8859(00)00183-X)

- 60 *Strana 111* „Otada je otkriveno još mnogo genetskih faktora rizika.“
Brownstein, C. A., Poduri, A., Goldstein, R. D., & Holm, I. A. (2018). The genetics of Sudden Infant Death Syndrome. U: *SIDS: Sudden Infant and Early Childhood Death: The Past, the Present and the Future*.
- Dashash, M., Pravica, V., Hutchinson, I. V., Barson, A. J., & Drucker, D. B. (2006). Association of Sudden Infant Death Syndrome with VEGF and IL-6 Gene polymorphisms. *Human Immunology*, 67(8), 627–633. <https://doi.org/10.1016/J.HUMIMM.2006.05.002>
- 61 *Strana 118* „merjenja zdravlja ekonomije“
Ma, Y. Z. (2015). Simpson's paradox in GDP and per capita GDP growths. *Empirical Economics*, 49(4), 1301–15. <https://doi.org/10.1007/s00181-015-0921-3>
- 62 *Strana 118* „analiziranja profila glasača“
Nurmi, H. (1998). Voting paradoxes and referenda. *Social Choice and Welfare*, 15(3), 333–350. <https://doi.org/10.1007/s003550050109>
- 63 *Strana 118* „pravljena novih lekova“
Abramson, N. S., Kelsey, S. F., Safar, P., & Sutton-Tyrrell, K. (1992). Simpson's paradox and clinical trials: What you find is not necessarily what you prove. *Annals of Emergency Medicine*, 21(12), 1480–1482. [https://doi.org/10.1016/S0196-0644\(05\)80066-6](https://doi.org/10.1016/S0196-0644(05)80066-6)
- 64 *Strana 122* „Manja telesna težina beba još odavno se dovodi u vezu s većim mortalitetom beba, ali činilo se da je pušenje u trudnoći pružalo nekakvu zaštitu bebama s manjom težinom.“
Yerushalmy, J. (1971). The relationship of parents' cigarette smoking to outcome of pregnancy – implications as to the problem of inferring causation from observed associations. *American Journal of Epidemiology*, 93(6), 443–456. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.aje.a121278>
- 65 *Strana 122* „U stvarnosti, ništa nije bilo ni nalik tome.“
Wilcox, A. J. (2001). On the importance – and the unimportance – of birthweight. *International Journal of Epidemiology*, 30(6), 1233–1241. <https://doi.org/10.1093/ije/30.6.1233>

66 *Strana 126* „Izračunato je da je učestalost dvostrukog ubistva beba između deset i sto puta reda od smrti dve bebe od SIDS-a.“

Dawid, A. P. (2005). Bayes's theorem and weighing evidence by juries. In Richard Swinburne (ed.), *Bayes's Theorem*. British Academy. <https://doi.org/10.5871/bacad/9780197263419.003.0004>

Hill, R. (2004). Multiple sudden infant deaths – coincidence or beyond coincidence? *Paediatric and Perinatal Epidemiology*, 18(5), 320–26. <https://doi.org/10.1111/j.1365-3016.2004.00560.x>

67 *Strana 134* „Ali Lejla Šneps i Korali Kolmes, autorke knjige iz 2013, *Suđenje matematičari: kako se brojevi upotrebljavaju i zloupotrebljavaju u sudnici*, smatrale su da sudija Helman nije bio u pravu: ponekad dva nepouzdana testa jesu bolja od jednog.“

Schneps, L., & Colmez, C. (2013). *Math on Trial: How Numbers Get Used and Abused in the Courtroom*.

68 *Strana 138* „lečenja infekcija urinarnog trakta brusnicama“

Jepson, R. G., Williams, G., & Craig, J. C. (2012). Cranberries for preventing urinary tract infections. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (10). <https://doi.org/10.1002/14651858.CD001321.pub5>

69 *Strana 138* „korišćenja vitamina C za prevenciju obične prehlade“

Hemilä, H., Chalker, E., & Douglas, B. (2007). Vitamin C for preventing and treating the common cold. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (3). <https://doi.org/10.1002/14651858.CD000980.pub3>

Četvrto poglavlje

70 *Strana 138* „Verodostojno i tačno izveštavanje jeste pri vrhu (ako ne i na samom vrhu) spiska gotovo svih kodeksa novinarske etike i integriteta.“

American Society of News Editors. (2019). ASNE Statement of Principles. Retrieved March 16, 2019, from <https://www.asne.org/content.asp?pl=24&sl=171&contentid=171>

- International Federation of Journalists. (2019). Principles on Conduct of Journalism – IFJ. Retrieved March 16, 2019, from <https://www.ifj.org/who/rules-and-policy/principles-on-conduct-of-journalism.html>
- Associated Press Media Editors. (2019). Statement of Ethical Principles – APME. Retrieved March 16, 2019, from <https://www.apme.com/page/EthicsStatement?&hhsearchterms=%22ethics%22>
- Society of Professional Journalists. (2019). SPJ Code of Ethics. Retrieved March 16, 2019, from <https://www.spj.org/ethicscode.asp>
- 71 *Strana 153* „Na osnovu ove studije“
- Troyer, K., Gilboy, T., & Koeneman, B. (2001). A nine STR locus match between two apparently unrelated individuals using AmpFISTR® Profiler Plus and Cofiler. U: *Genetic Identity Conference Proceedings, 12th International Symposium on Human Identification*. Retrieved from https://www.promega.ee/~media/files/resources/conference_proceedings/ishi_12/poster_abstracts/troyer.pdf
- 72 *Strana 153* „Ako je u tako maloj bazi podataka kao što je ona od 65.000 ljudi pronađeno 122 poklapanja, možemo li onda DNK smatrati zaista pouzdanom kad je reč o identifikovanju osumnjičenih u populaciji od trista miliona?“
- Curran, J. (2010). Are DNA profiles as rare as we think? Or can we trust DNA statistics? *Significance*, 7(2), 62–66. <https://doi.org/10.1111/j.1740-9713.2010.00420.x>
- 73 *Strana 158* „Federalna komisija za trgovinu 2014. godine optužila je kompaniju L'Oréal za obmanjivanje u reklamiranju linije kozmetičkih proizvoda *Génifique*.“
- Ramirez, E., Brill, J., Ohlhausen, M. K., Wright, J. D., Terrell, M., & Clark, D. S. (2014). In the matter of L'Oréal USA, Inc., a corporation. Docket No. C. Retrieved from <https://www.ftc.gov/system/files/documents/cases/140627lorealcmpt.pdf>
- 74 *Strana 160* „Četiri godine ranije, 1932, predvideli su Ruzveltovu pobedu s greškom u okviru jednog procenta.“

- Squire, P. (1988). Why the 1936 *Literary Digest* poll failed. *Public Opinion Quarterly*, 52(1), 125. <https://doi.org/10.1086/269085>
- 75 *Strana 160* „U avgustu su poslali nezvaničnu anketu za glasanje svima s tog spiska i uz veliku pompu objavili je u časopisu“
Simon, J. L. (2003). *The Art of Empirical Investigation*. Transaction Publishers.
- 76 *Strana 160* „Časopis *Literari dajdžest* bio je spreman da objavi svoj rezultat. „Landon, 1.293.669; Ruzvelt, 972.897“ bio je naslov članka.“
Literary Digest. (1936). Landon, 1,293,669; Roosevelt, 972,897: Final Returns in ‘The Digest’s’ Poll of Ten Million Voters. *Literary Digest*, 122, 5–6.
- 77 *Strana 161* „Te iste godine, s izabranih samo četiri i po hiljade učesnika u anketi, časopis *Forčjun* predvideo je Ruzveltovu pobjedu s greškom od jednog procenta.“
Cantril, H. (1937). How accurate were the polls? *Public Opinion Quarterly*, 1(1), 97. <https://doi.org/10.1086/265040>
Lusinski, D. (2012). ‘President’ Landon and the 1936 *Literary Digest* poll. *Social Science History*, 36(01), 23–54. <https://doi.org/10.1017/S014555320001035X>
- 78 *Strana 161* „Okrnjenost ranije nepogrešive pouzdanosti *Literari dajdžesta* u predviđanjima rezultata navođena je kao važan činilac koji je ubrzao gašenje tog časopisa za manje od dve godine kasnije.“
Squire, P. (1988). Why the 1936 *Literary Digest* poll failed. *Public Opinion Quarterly*, 52(1), 125. <https://doi.org/10.1086/269085>
- 79 *Strana 163* „Lidlova matematički orijentisana objava na blogu“
‘Rod Liddle said, “Do the math”. So I did.’ Blog post from polarizingthevacuum, 8. September 2016. Retrieved 21 March, 2019, from <https://polarizingthevacuum.wordpress.com/2016/09/08/rod-liddle-said-do-the-math-so-i-did/#comments>
- 80 *Strana 164* „Po podacima Federalnog istražnog biroa“
Federal Bureau of Investigation. (2015). *Crime in the United States: FBI — Expanded Homicide Data Table 6*. Retrieved

- from https://ucr.fbi.gov/crime-in-the-u.s/2015/crime-in-the-u.s.-2015/tables/expanded_homicide_data_table_6_murder_race_and_sex_of_victim_by_race_and_sex_of_offender_2015.xls
- 81 *Strana 164* „Ako se ima u vidu da su crnci činili samo 12,6 procenata populacije Sjedinjenih Američkih Država u 2015. godini, a belci 73,6 odsto, onda je alarmantno što crnci čine 45,6 procenata žrtava ubistva.“
U.S. Census Bureau. (2015). *American FactFinder – Results*. Retrieved from https://factfinder.census.gov/bkmk/table/1.0/en/ACS/15_5YR/DP05/0100000US
- 82 *Strana 165* „Otkriveno je da FBI beleži manje od polovine svih ubistava koje policija godišnje počini u SAD.“
Swaine, J., Laughland, O., Lartey, J., & McCarthy, C. (2016). *The counted: people killed by police in the US*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/us-news/series/counted-us-police-killings>
- 83 *Strana 165* „Projekat je toliko bio uspešan da je u oktobru 2015. godine tadašnji direktor Federalnog istražnog biroa Džejs Komi rekao da je „neprijatno i apsurdno“ što *Gardijan* ima tačnije podatke o broju civila koji su stradali od ruku policije nego FBI.“
Tran, M. (2015, October 8). FBI chief: ‘unacceptable’ that Guardian has better data on police violence. *The Guardian*. Retrieved from <https://www.theguardian.com/us-news/2015/oct/08/fbi-chief-says-ridiculous-guardian-washington-post-better-information-police-shootings>
- 84 *Strana 166* „samo 635.780 „policajaca koji sprovode zakon“ (i nose oružje)“
Federal Bureau of Investigation. (2015). *Crime in the United States: Full-time Law Enforcement Employees*. Retrieved from <https://ucr.fbi.gov/crime-in-the-u.s/2015/crime-in-the-u.s.-2015/tables/table-74>
- 85 *Strana 168* „Zbog objavljivanja podataka poput onih koje je izneo Lidl, novine *San* nisu prvi put, a ni poslednji, upletene u kontoverzu u vezi s iznošenjem statističkih podataka. Pod nadahnutim naslovom „Neobazriva svinjetina košta nas

života“, *San* je 2009. godine izvestio o samo jednom rezultatu od stotina rezultata istraživanja na petsto stranica, koje je uradila Svetska fondacija za istraživanje raka, naime, o uticaju konzumiranja pedeset grama suvomesnatih proizvoda dnevno.“

World Cancer Research Fund, & American Institute for Cancer Research. (2007). Second Expert Report | World Cancer Research Fund International. <http://discovery.ucl.ac.uk/4841/1/4841.pdf>

86 *Strana 170* „Podaci koji su zapravo bili objavljeni u *Nejčer dženetiks* jesu da 10 procenata ljudi koji ima genetske varijante ima 15 procenata manji rizik u poređenju s devedeset procenata populacije s drugačijom varijantom gena.“ Newton-Cheh, C., Larson, M. G., Vasani, R. S., Levy, D., Bloch, K. D., Surty, A., . . . Wang, T. J. (2009). Association of common variants in NPPA and NPPB with circulating natriuretic peptides and blood pressure. *Nature Genetics*, 41(3), 348–353. <https://doi.org/10.1038/ng.328>

87 *Strana 172* „U istraživanju iz 2010. godine, učesnicima je predloženo više izjava, s navedenim podacima, u vezi s lekarskim intervencijama, te su zamoljeni da rangiraju rizik koji povezuju sa svakom od njih, na skali od jedan (uopšte nije rizično) do četiri (veoma je rizično).“

Garcia-Retamero, R., & Galesic, M. (2010). How to reduce the effect of framing on messages about health. *Journal of General Internal Medicine*, 25(12), 1323–29. <https://doi.org/10.1007/s11606-010-1484-9>

88 *Strana 172* „Ta praksa poznata je kao „nepodudarnost (neobjektivnost) prikaza podataka“ i otkriveno je da se javlja u otprilike trećini članaka u kojima se izveštava o štetama i koristima terapije u tri vodeća svetska medicinska časopisa.“

Sedrakyan, A., & Shih, C. (2007). Improving depiction of benefits and harms. *Medical Care*, 45(10 Suppl 2), S23–S28. <https://doi.org/10.1097/MLR.0b013e3180642f69>

89 *Strana 172* „Pored mnogih drugih studija koje su navedene u toj onlajn aplikaciji, navedeni su i rezultati nedavnog

kliničkog istraživanja u kome je učestvovalo više od trinaest hiljada žena koje imaju povećan rizik od dobijanja raka, gde su procenjivane koristi i potencijalni neželjeni efekti leka tamoksifena.“

Fisher, B., Costantino, J. P., Wickerham, D. L., Redmond, C. K., Kavanah, M., Cronin, W. M., . . . Wolmark, N. (1998). Tamoxifen for prevention of breast cancer: report of the National Surgical Adjuvant Breast and Bowel Project P-1 Study. *JNCI: Journal of the National Cancer Institute*, 90(18), 1371–88. <https://doi.org/10.1093/jnci/90.18.1371>

- 90 *Strana 174* „Korišćenje procenata umesto decimala da bi se istakle očekivane koristi je još jedna grupa trikova o kojoj se govori kao o nekonzistentnom prikazivanju stvarne verovatnoće (ratio bias).“

Passerini, G. and Macchi, L. and Bagassi, M. (2012). A methodological approach to ratio bias. *Judgment and Decision Making*, 7(5).

- 91 *Strana 174* „Naša prijemčivost na (pogrešno) procenjivanje toga da je daleko uverljivija verovatnoća iskazana kao odnos većih brojeva u poređenju s istom tom verovatnoćom iskazanom kao odnos manjih brojeva potvrđena je jednostavnim eksperimentom u kome se od učesnika, koji su imali povez preko očiju, zatražilo da nasumično izaberu gumene bombone s poslužavnika.“

Denes-Raj, V., & Epstein, S. (1994). Conflict between intuitive and rational processing: When people behave against their better judgment. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(5), 819–29. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.66.5.819>

- 92 *Strana 177* „U jednoj studiji iz 1987. godine, dvadeset petoro američkih studenata koji su bili anksiozni zbog testa i neočekivano loše su uradili standardni test matematike i jezika, dobili su lek protiv visokog krvnog pritiska, propranolol, te su ponovo testirani.“

Faigel, H. C. (1991). The effect of beta blockade on stress-induced cognitive dysfunction in adolescents.

Clinical Pediatrics, 30(7), 441–5. <https://doi.org/10.1177/000992289103000706>

- 93 *Strana 179* „Ove vrste testiranja obično se smatraju neetičkim, ali je u prošlosti bilo urađeno dovoljno studija da bi ukazale na to da je većina takozvanog placebo efekta zapravo posledica regresije ka srednjoj vrednosti – od koje pacijenti nemaju nikakve koristi.“

Hróbjartsson, A., & Gøtzsche, P. C. (2010). Placebo interventions for all clinical conditions. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (1). <https://doi.org/10.1002/14651858.CD003974.pub3>

- 94 *Strana 182* „Prve studije u kojima se porede stope kriminala pre uvođenja zakona s onima posle njegovog uvođenja čini se da ukazuju na to da se stopa ubistava i teških zločina smanjila neposredno posle donošenja zakona kojim je dozvoljeno skriveno nošenje oružja.“

Lott, J. R. (2000). *More Guns, Less Crime: Understanding Crime and Gun Control Laws* (2nd edn). University of Chicago Press.

Lott, Jr., J. R., & Mustard, D. B. (1997). Crime, deterrence, and right-to-carry concealed handguns. *The Journal of Legal Studies*, 26(1), 1–68. <https://doi.org/10.1086/467988>

Plassmann, F., & Tideman, T. N. (2001). Does the right to carry concealed handguns deter countable crimes? Only a count analysis can say. *The Journal of Law and Economics*, 44(S2), 771–98. <https://doi.org/10.1086/323311>

Bartley, W. A., & Cohen, M. A. (1998). The effect of concealed weapons laws: an extreme bound analysis. *Economic Inquiry*, 36(2), 258–65. <https://doi.org/10.1111/j.1465-7295.1998.tb01711.x>

Moody, C. E. (2001). Testing for the effects of concealed weapons laws: specification errors and robustness. *The Journal of Law and Economics*, 44(S2), 799–813. <https://doi.org/10.1086/323313>

- 95 *Strana 182* „Naime, između 1990. i 2001. godine bilo je na ulicama više policajaca, veći broj kriminalaca bio je smešten u zatvore, a došlo je i do opadanja epidemije korišćenja kreka,

što je sve zajedno doprinelo smanjenju broja ubistava u SAD s otprilike desetoro od sto hiljada ljudi godišnje na šestoro od sto hiljada ljudi godišnje.“

Levitt, S. D. (2004). Understanding why crime fell in the 1990s: four factors that explain the decline and six that do not. *Journal of Economic Perspectives*, 18(1), 163–190. <https://doi.org/10.1257/089533004773563485>

- 96 *Strana 182* „Možda je još značajnije otkriće studije to da, kad je uračunata regresija ka srednjoj vrednosti, podaci tada „...nisu podržavali hipotezu da zakon kojim se dozvoljava skriveno nošenje oružja povoljno utiče na smanjenje stope ubistava“.

Grambsch, P. (2008). Regression to the mean, murder rates, and shall-issue laws. *The American Statistician*, 62(4), 289–295. <https://doi.org/10.1198/000313008X362446>

- 97 *Strana 207* „Na primer, zaokruživanje greške prilikom izbora u Nemačkoj 1992. godine umalo je dovelo do toga da vođa Socijaldemokratske partije, koja je pobedila, izgubi mesto u parlamentu kad je objavljeno da je stranka Zelenih dobila 5,0% glasova umesto 4,97% koliko ih je zaista dobila.“

Weber-Wulff, D. (1992). Rounding error changes parliament makeup. *The Risks Digest*, 13(37).

- 98 *Strana 207* „Evo još jednog primera, a kontekst je potpuno drugačiji: indeks tek osnovane berze u Vankuveru 1982. godine padao je velikom brzinom neprekidno tokom gotovo dve godine, uprkos tome što je tržište bilo u usponu i pokazivalo dobre rezultate.“

McCullough, B. D., & Vinod, H. D. (1999). The numerical reliability of econometric software. *Journal of Economic Literature*, 37(2), 633–665. <https://doi.org/10.1257/jel.37.2.633>

- 99 *Strana 209* „Ali sve dok su SAD poslednja industrijska zemlja koja gotovo svugde koristi imperijalne jedinice“

Merne jedinice koje se uobičajeno koriste u SAD donekle se razlikuju od svojih bliskih rođaka, mernih jedinica britanskog imperijalnog sistema. No te razlike nisu važne za svrhe ove knjige, pa ćemo zato i o jednom i o drugom mernom sistemu govoriti kao o „imperijalnom“.

100 *Strana 220* „Pretpostavilo se da je upozorenje o dolasku rakete bilo lažno, te je izbrisano iz sistema.“

Wolpe, H. (1992). *Patriot missile defense: software problem led to system failure at Dhahran, Saudi Arabia*, United States General Accounting Office, Washington D.C. Retrieved from <https://www.gao.gov/products/IMTEC-92-26>.

Šesto poglavlje

101 *Strana 226* „Matematički institut Klej objavio je 2000. godine spisak sedam „Milenijumskih matematičkih problema“ za koje je ponuđena nagrada i koji se smatraju najvažnijim nerešenim problemima u matematici.“

Jaffe, A. M. (2006). The millennium grand challenge in mathematics. *Notices of the AMS* 53.6.

102 *Strana 228* „Povučeni ruski matematičar Grigorij Perelman, 2002. i 2003. godine, podelio je svoja tri obimna naučna rada sa zajednicom matematičara.“

Perelman, G. (2002). The entropy formula for the Ricci flow and its geometric applications. Retrieved from <http://arxiv.org/abs/math/0211159>

Perelman, G. (2003). Finite extinction time for the solutions to the Ricci flow on certain three-manifolds. Retrieved from <http://arxiv.org/abs/math/0307245>

Perelman, G. (2003). Ricci flow with surgery on three-manifolds. Retrieved from <http://arxiv.org/abs/math/0303109>

103 *Strana 235* „Ako planirate da se otisnete u sličnu avanturu, ili čak ako želite da obidete samo sve lokalne pabove, korisno je prvo potražiti usluge Kukovog algoritma.“

Cook, W. (2012). *In Pursuit of the Traveling Salesman: Mathematics at the Limits of Computation*. Princeton University Press.

104 *Strana 238* „Srećom za svakog ko koristi satelitsku navigaciju, pokazuje se da postoji efikasan metod – Dajkstrin algoritam – koji pronalazi rešenje za „problem najkraćeg puta“ u polinomijalnom vremenu.“

Dijkstra, E. W. (1959). A note on two problems in connexion with graphs. *Numerische Mathematik*, 1(1), 269–271.

105 *Strana 247* „Tačnije, treba da odbacite razlomak $1/e$ od dostupnih opcija, gde je e matematička oznaka za Ojlerov broj.“

Ojlerov broj prvi put se pojavljuje u sedamnaestom veku, kad je švajcarski matematičar Jakob Bernuli (ujak jednog od prvih matematičkih biologa Danijela Bernulija, o čijim epidemiološkim istraživanjima govorimo u Sedmom poglavlju) razmatrao pojavu složene kamate (gomilanje kamate na kamatu). U prvom poglavlju susreli smo se sa složenom kamatom, a to znači da na novac uplaćen na račun pristiže kamata tako da sama kamata može da se akumulira, da donosi kamatu. Bernuli je želeo da zna na koji način suma kamate akumulirane na kraju godine zavisi od toga koliko se često kamata isplaćuje.

Zamislite, jednostavnosti radi, da banka isplaćuje kamatu po posebnoj kamatnoj stopi od sto procenata godišnje na početnu investiciju od jedne funte. Kamata se pridodaje računu na kraju svakog fiskalnog perioda, i zatim kamata može da se isplati na tu kamatu u sledećem periodu. Šta se događa kad banka odluči da nam kamatu isplaćuje samo jednom godišnje? Na kraju godine, primamo jednu funtu prihoda od uloženog novca, ali više nema vremena da se gomila dodatna kamata na kamatu, te smo tako ostavljeni sa dve funte. Ili, ako banka odluči da nas isplaćuje svakih šest meseci, onda posle pola godine banka obračunava kamatu po polugodišnjoj stopi (to jest, 50%), što znači da nam ostavlja 1,50 funti na računu. Ista procedura ponavlja se na kraju godine, s kamatom od 50% na 1,50 funti na računu, što ukupno iznosi 2,25 funti na kraju godine.

Time što se sve češće oročava, do kraja godine novac na računu se uvećava. Ako se oroči kvartalno, na primer, dobija se 2,44 funti, a mesečno 2,61 funta. Bernuli je pokazao da time što se primenjuje neprekidno oročavanje (to jest, kamata se obračunava i nagomilava beskonačno često, ali s beskonačno malom stopom), suma novca koja nam se isplaćuje na kraju godine iznosila bi najviše 2,72 funte. Da budemo precizni, imali bismo tačno e (Ojlerov broj) funti na kraju godine.

106 *Strana 249* „Zapravo, dotičan problem je prvo izazvao pažnju matematičara kao „problem zapošljavanja“.

Ferguson, T. S. (1989). Who solved the secretary problem? *Statistical Science*, 4(3), 282–289. <https://doi.org/10.1214/ss/1177012493>

Gilbert, J. P., & Mosteller, F. (1966). Recognizing the maximum of a sequence. *Journal of the American Statistical Association*, 61(313), 35. <https://doi.org/10.2307/2283044>

Sedmo poglavlje

107 *Strana 266* „Godine 2000. zvanično je proglašeno da su male boginje iskorenjene u Sjedinjenim Američkim Državama.“

Fiebelkorn, A. P., Redd, S. B., Gastañaduy, P. A., Clemmons, N., Rota, P. A., Rota, J. S., . . . Wallace, G. S. (2017). A comparison of postelimination measles epidemiology in the United States, 2009–2014 versus 2001–2008. *Journal of the Pediatric Infectious Diseases Society*, 6(1), 40–48. <https://doi.org/10.1093/jpids/piv080>

108 *Strana 268* „Da bi proverio svoju hipotezu, Džener je 1796. godine sproveo pionirski eksperiment prevencije bolesti, koji bi se danas smatrao i te kako neetičkim.“

Jenner, E. (1798). *An inquiry into the causes and effects of the variolae vaccinae, a disease discovered in some of the western counties of England, particularly Gloucestershire, and known by the name of the cow pox.* (Ed. S. Low).

109 *Strana 270* „taj metod nije zamenjen manje invazivnim više od sto sedamdeset godina.“

Booth, J. (1977). A short history of blood pressure measurement. *Proceedings of the Royal Society of Medicine*, 70(11), 793–799.

110 *Strana 271* „Bernuli je predložio jednačinu za određivanje udela ljudi određenih godina koji nikada nisu imali velike boginje i stoga su bili osetljivi na zarazu.“

- Bernoulli, D., & Blower, S. (2004). An attempt at a new analysis of the mortality caused by smallpox and of the advantages of inoculation to prevent it. *Reviews in Medical Virology*, 14(5), 275–288. <https://doi.org/10.1002/rmv.443>
- 111 *Strana 272* „Krajem devetnaestog veka, zbog loših higijenskih uslova i obično mnogo ljudi koji su zajedno živeli u skućenom prostoru, u kolonijalnoj Indiji izbijale su razne smrtonosne epidemije, uključujući koleru, gubu (lepru) i malariju, koje su harale zemljom i usmratile milione ljudi.“
- Hays, J. N. (2005). *Epidemics and Pandemics: Their Impacts on Human History*. ABC-CLIO.
- Watts, S. (1999). British development policies and malaria in India 1897–c.1929. *Past & Present*, 165(1), 141–181. <https://doi.org/10.1093/past/165.1.141>
- Harrison, M. (1998). ‘Hot beds of disease’: malaria and civilization in nineteenth-century British India. *Parassitologia*, 40(1–2), 11–18. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/9653727>
- Mushtaq, M. U. (2009). Public health in British India: a brief account of the history of medical services and disease prevention in colonial India. *Indian Journal of Community Medicine: Official Publication of Indian Association of Preventive & Social Medicine*, 34(1), 6–14. <https://doi.org/10.4103/0970-0218.45369>
- 112 *Strana 272* „Niko nije potpuno siguran u to kako je tačno ta bolest dospela do Bombaja u avgustu 1896. godine, ali zato neme nikakve sumnje u pustošenje koje je izazvala.“
- Simpson, W. J. (2010). *A Treatise on Plague Dealing with the Historical, Epidemiological, Clinical, Therapeutic and Preventive Aspects of the Disease*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511710773>
- 113 *Strana 273* „Koristeći podatke o epidemijama kuge u Bombaju koje je Mekendrik prikupio dok je živio u Indiji, izveli su najznačajnije istraživanje u istoriji matematičke epidemiologije.“
- Kermack, W. O., & McKendrick, A. G. (1927). A contribution to the mathematical theory of epidemics.

Proceedings of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences, 115(772), 700–721. <https://doi.org/10.1098/rspa.1927.0118>

- 114 *Strana 275* „U jednom istraživanju otkriveno je da je samo u SAD u periodu od četiri godine (od 2009. do 2012) više od hiljadu slučajeva izbijanja norovirusa bilo povezano sa zaraženom hranom.“

Hall, A. J., Wikswo, M. E., Pringle, K., Gould, L. H., Parashar, U. D. (2014). Vital signs: food-borne norovirus outbreaks – United States, 2009–2012. *MMWR. Morbidity and Mortality Weekly Report*, 63(22), 491–495.

- 115 *Strana 277* „Po predviđanju modela SIR, epidemije na kraju prestaju zbog manjka zaraženih ljudi, a ne zbog manjka osetljivih.“

Murray, J. D. (2002). *Mathematical Biology I: An Introduction*. Springer.

- 116 *Strana 280* „Uzrok više od šezdeset procenata slučajeva raka grlića materice jesu dve vrste humanog papiloma virusa.“

Bosch, F. X., Manos, M. M., Muñoz, N., Sherman, M., Jansen, A. M., Peto, J., . . . Shah, K. V. (1995). Prevalence of human papillomavirus in cervical cancer: a worldwide perspective. International Biological Study on Cervical Cancer (IBSCC) Study Group. *Journal of the National Cancer Institute*, 87(11), 796–802.

- 117 *Strana 280* „Zaista, HPV je najčešća polno prenosiva bolest na svetu.“

Gavillon, N., Vervaet, H., Derniaux, E., Terrosi, P., Graesslin, O., & Quereux, C. (2010). Papillomavirus humain (HPV): comment ai-jeattrapé ça ? *Gynécologie Obstétrique & Fertilité*, 38(3), 199–204. <https://doi.org/10.1016/J.GYOBFE.2010.01.003>

- 118 *Strana 280* „Istraživanja sprovedena u Velikoj Britaniji u vreme rada na pravljenju vakcine ukazala su na to da bi najefikasnija strategija u smislu odnosa delotvornosti i troškova bila vakcinacija adolescentkinja starih dvanaest i trinaest godina, najverovatnijih budućih žrtava raka grlića materice.“

- Jit, M., Choi, Y. H., & Edmunds, W. J. (2008). Economic evaluation of human papillomavirus vaccination in the United Kingdom. *BMJ (Clinical Research Ed.)*, 337, a769. <https://doi.org/10.1136/bmj.a769>
- 119 *Strana 280*, „Slična istraživanja u drugim zemljama, gde su uzeti u obzir matematički modeli prenošenja ove bolesti heteroseksualnim kontaktom, potvrdila su da je vakcinisanje jedino žena najbolji način zaštite.“
Zechmeister, I., Blasio, B. F. de, Garnett, G., Neilson, A. R., & Siebert, U. (2009). Cost-effectiveness analysis of human papillomavirus-vaccination programs to prevent cervical cancer in Austria. *Vaccine*, 27(37), 5133–5141. <https://doi.org/10.1016/J.VACCINE.2009.06.039>
- 120 *Strana 280* „da vrste HPV-a od koje štiti vakcina, takođe mogu da izazovu razne druge bolesti i kod muškaraca i kod žena, a ne isključivo rak grlića materice.“
Kohli, M., Ferko, N., Martin, A., Franco, E. L., Jenkins, D., Gallivan, S., . . . Drummond, M. (2007). Estimating the long-term impact of a prophylactic human papillomavirus 16/18 vaccine on the burden of cervical cancer in the UK. *British Journal of Cancer*, 96(1), 143–50. <https://doi.org/10.1038/sj.bjc.6603501>
Kulasingam, S. L., Benard, S., Barnabas, R. V, Largeton, N., & Myers, E. R. (2008). Adding a quadrivalent human papillomavirus vaccine to the UK cervical cancer screening programme: a cost-effectiveness analysis. *Cost Effectiveness and Resource Allocation*, 6(1), 4. <https://doi.org/10.1186/1478-7547-6-4>
Dasbach, E., Insinga, R., & Elbasha, E. (2008). The epidemiological and economic impact of a quadrivalent human papillomavirus vaccine (6/11/16/18) in the UK. *BJOG: An International Journal of Obstetrics & Gynaecology*, 115(8), 947–56. <https://doi.org/10.1111/j.1471-0528.2008.01743.x>
- 121 *Strane 280 i 281* „Pored toga što uzrokuju rak grlića materice, HPV tip 16 i tip 18 uzročnici su i pedeset procenata raka penisa, osamdeset procenata raka anusa, dvadeset procenata raka usne duplje i trideset procenata raka grla.“

Hibbitts, S. (2009). Should boys receive the human papillomavirus vaccine? Yes. *BMJ*, 339, b4928. <https://doi.org/10.1136/BMJ.B4928>

Parkin, D. M., & Bray, F. (2006). Chapter 2: The burden of HPV-related cancers. *Vaccine*, 24, S11–S25. <https://doi.org/10.1016/J.VACCINE.2006.05.111>

Watson, M., Saraiya, M., Ahmed, F., Cardinez, C. J., Reichman, M. E., Weir, H. K., & Richards, T. B. (2008). Using population-based cancer registry data to assess the burden of human papillomavirus-associated cancers in the United States: Overview of methods. *Cancer*, 113(S10), 2841–2854. <https://doi.org/10.1002/cncr.23758>

- 122 *Strana 281* „I u SAD i u Velikoj Britaniji, većina vrsta raka čiji je uzročnik HPV ne spada u rak grlića materice.“

Hibbitts, S. (2009). Should boys receive the human papillomavirus vaccine? Yes. *BMJ*, 339, b4928. <https://doi.org/10.1136/BMJ.B4928>

ICO/IARC Information Centre on HPV and Cancer. (2018). United Kingdom Human Papillomavirus and Related Cancers, Fact Sheet 2018.

Watson, M., Saraiya, M., Ahmed, F., Cardinez, C. J., Reichman, M. E., Weir, H. K., & Richards, T. B. (2008). Using population-based cancer registry data to assess the burden of human papillomavirus-associated cancers in the United States: Overview of methods. *Cancer*, 113(S10), 2841–2854. <https://doi.org/10.1002/cncr.23758>

- 123 *Strana 281* „HPV tipovi 6 i 11 takođe uzrokuju devet od deset slučajeva pojave kondiloma.“

Yanofsky, V. R., Patel, R. V., & Goldenberg, G. (2012). Genital warts: a comprehensive review. *The Journal of Clinical and Aesthetic Dermatology*, 5(6), 25–36.

- 124 *Strana 281* „U SAD otprilike šezdeset procenata troškova lečenja povezanog sa svim bolestima izazvanim HPV-om izuzev raka grlića materice odlazi na lečenje kondiloma.“

Hu, D., & Goldie, S. (2008). The economic burden of noncervical human papillomavirus disease in the United

- States. *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, 198(5), 500.e1–500.e7. <https://doi.org/10.1016/J.AJOG.2008.03.064>
- 125 *Strana 282* „Modeli gde su uračunate i homoseksualne veze pokazuju višu stopu prenošenja bolesti od modela gde su u obzir uzete samo heteroseksualne veze.“
- Gómez-Gardeñes, J., Latorra, V., Moreno, Y., & Profumo, E. (2008). Spreading of sexually transmitted diseases in heterosexual populations. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 105(5), 1399–404. <https://doi.org/10.1073/pnas.0707332105>
- 126 *Strana 282* „Učestalost pojavljivanja HPV-a kod muškaraca koji su u seksualnim kontaktima s muškarcima znatno je veća nego u opštoj populaciji.“
- Blas, M. M., Brown, B., Menacho, L., Alva, I. E., Silva-Santisteban, A., & Carcamo, C. (2015). HPV Prevalence in multiple anatomical sites among men who have sex with men in Peru. *PLOS ONE*, 10(10), e0139524. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0139524>
- McQuillan, G., Kruszon-Moran, D., Markowitz, L. E., Unger, E. R., & Paulose-Ram, R. (2017). Prevalence of HPV in Adults aged 18–69: United States, 2011–2014. *NCHS Data Brief*, (280), 1–8. Retrieved from <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/28463105>
- 127 *Strana 282* „U SAD je stopa pojavljivanja raka anusa u ovoj grupi više od petnaest puta veća nego u ostalom delu populacije. Budući da je reč o trideset pet slučajeva u sto hiljada, to je uporedivo sa stopom pojavljivanja raka grlića materice kod žena *pre* nego što je uveden skrining na rak grlića materice i znatno je više od trenutne stope učestalosti raka grlića materice u SAD.“
- D’Souza, G., Wiley, D. J., Li, X., Chmiel, J. S., Margolick, J. B., Cranston, R. D., & Jacobson, L. P. (2008). Incidence and epidemiology of anal cancer in the multicenter AIDS cohort study. *Journal of Acquired Immune Deficiency Syndromes* (1999), 48(4), 491–499. <https://doi.org/10.1097/QAI.0b013e31817aebfe>

Johnson, L. G., Madeleine, M. M., Newcomer, L. M., Schwartz, S. M., & Daling, J. R. (2004). Anal cancer incidence and survival: the surveillance, epidemiology, and end results experience, 1973–2000. *Cancer*, 101(2), 281–8. <https://doi.org/10.1002/cncr.20364>

Qualters, J. R., Lee, N. C., Smith, R. A., & Aubert, R. E. (1987). Breast and cervical cancer surveillance, United States, 1973–1987. *Morbidity and Mortality Weekly Report: Surveillance Summaries. Centers for Disease Control & Prevention (CDC)*.

U.S. Cancer Statistics Working Group. U.S. Cancer Statistics Data Visualizations Tool, based on November 2017 submission data (1999–2015): U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention and National Cancer Institute; www.cdc.gov/cancer/dataviz, June 2018.

Noone, A. M., Howlader, N., Krapcho, M., Miller, D., Brest, A., Yu, M., Ruhl, J., Tatalovich, Z., Mariotto, A., Lewis, D. R., Chen, H. S., Feuer, E. J., Cronin, K. A. (eds). SEER Cancer Statistics Review, 1975–2015, National Cancer Institute. Bethesda, MD, https://seer.cancer.gov/csr/1975_2015/, External based on November 2017 SEER data submission, posted to the SEER website, April 2018.

Chin-Hong, P. V., Vittinghoff, E., Cranston, R. D., Buchbinder, S., Cohen, D., Colfax, G., . . . Palefsky, J. M. (2004). Age-specific prevalence of anal human papillomavirus infection in HIV-negative sexually active men who have sex with men: The EXPLORE Study. *The Journal of Infectious Diseases*, 190(12), 2070–76. <https://doi.org/10.1086/425906>

128 *Strana* 282 „U julu iste godine, na osnovu nove studije o odnosu zdravstvene dobiti i troškova terapije, preporučeno je da svi dečaci u Velikoj Britaniji budu vakcinisani protiv HPV-a u istom uzrastu kao i devojčice.“

Brisson, M., Bénard, É., Drolet, M., Bogaards, J. A., Baussano, I., Vänskä, S., . . . Walsh, C. (2016). Population-level impact, herd immunity, and elimination after human papillomavirus vaccination: a systematic review and

- meta-analysis of predictions from transmission-dynamic models. *Lancet. Public Health*, 1(1), e8–e17. [https://doi.org/10.1016/S2468-2667\(16\)30001-9](https://doi.org/10.1016/S2468-2667(16)30001-9)
- Keeling, M. J., Broadfoot, K. A., & Datta, S. (2017). The impact of current infection levels on the cost-benefit of vaccination. *Epidemics*, 21, 56–62. <https://doi.org/10.1016/J.EPIDEM.2017.06.004>
- Joint Committee on Vaccination and Immunisation. (2018). Statement on HPV vaccination. Retrieved from <https://www.gov.uk/government/publications/jcvi-statement-extending-the-hpv-vaccination-programme-conclusions>
- Joint Committee on Vaccination and Immunisation. (2018). Interim statement on extending the HPV vaccination programme. Retrieved March 7, 2019, from <https://www.gov.uk/government/publications/jcvi-statement-extending-the-hpv-vaccination-programme>
- 129 *Strana 287* „Imajući na umu dotični trošak, kao i ono što se činilo da je bila nepotrebno uznemiravajuća reakcija, tim matematičara iz Londonske škole za higijenu i tropsku medicinu razvio je jednostavan matematički model u koji je uračunat period inkubacije.“
- Mabey, D., Flasche, S., & Edmunds, W. J. (2014). Airport screening for Ebola. *BMJ (Clinical Research Ed.)*, 349, g6202. <https://doi.org/10.1136/bmj.g6202>
- 130 *Strana 292* „U manje ekstremnim slučajevima, jednostavne primene matematičkih modelovanja mogu da ukažu na trajanje izolacije zaraženih pacijenata koje je najdelotvornije.“
- Castillo-Chavez, C., Castillo-Garsow, C. W., & Yakubu, A.-A. (2003). Mathematical Models of Isolation and Quarantine. *JAMA: The Journal of the American Medical Association*, 290(21), 2876–77. <https://doi.org/10.1001/jama.290.21.2876>
- 131 *Strana 293* „Matematički modeli širenja bolesti utvrdili su da stepen u kome strategija držanja u karantinu uspeva zavisi od *perioda* u kome je infektivnost najveća.“ Day, T., Park, A., Madras, N., Gumel, A., & Wu, J. (2006). When is quarantine a useful control strategy for emerging infectious diseases?

American Journal of Epidemiology, 163(5), 479–85. <https://doi.org/10.1093/aje/kwj056>

Peak, C. M., Childs, L. M., Grad, Y. H., & Buckee, C. O. (2017). Comparing nonpharmaceutical interventions for containing emerging epidemics. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 114(15), 4023–8. <https://doi.org/10.1073/pnas.1616438114>

- 132 *Strana 294* „Na vrhuncu epidemije, 2014. godine, u matematičkoj studiji zaključeno je da se otprilike dvadeset dva procenta novih slučajeva zaraze ebolom pripisuje preminulim žrtvama ebola.“

Agusto, F. B., Teboh-Ewungkem, M. I., & Gumel, A. B. (2015). Mathematical assessment of the effect of traditional beliefs and customs on the transmission dynamics of the 2014 Ebola outbreaks. *BMC Medicine*, 13(1), 96. <https://doi.org/10.1186/s12916-015-0318-3>

- 133 *Strana 298* „U studiji u kojoj je oformljen model širenja malih boginja koje su se pojavile u Diznilendu 2015. godine – gde je zaražen Mebijus Lup – ukazano je na to da je stopa vakcinacije kod onih koji su izloženi bolesti bila niska, pedeset procenata, mnogo ispod praga potrebnog za sticanje imuniteta stada.“

Majumder, M. S., Cohn, E. L., Mekar, S. R., Huston, J. E., & Brownstein, J. S. (2015). Substandard vaccination compliance and the 2015 measles outbreak. *JAMA Pediatrics*, 169(5), 494. <https://doi.org/10.1001/jamapediatrics.2015.0384>

- 134 *Strana 298* „Tu katastrofu javnog zdravstva nisu izazvale zaražene životinje, loši higijenski uslovi, čak ni zdravstvena politika vlade nego mračna publikacija na pet strana objavljena u uglednom medicinskom časopisu *Lenset*.“

Wakefield, A., Murch, S., Anthony, A., Linnell, J., Casson, D., Malik, M., . . . Walker-Smith, J. (1998). RETRACTED: Ileal-lymphoid-nodular -hyperplasia, non-specific colitis, and pervasive developmental disorder in children. *Lancet*, 351(9103), 637–41. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(97\)11096-0](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(97)11096-0)

135 *Strana 302* „Podaci Svetske zdravstvene organizacije pokazuju da vakcine sprečavaju milione smrti svake godine i da bi mogle da spreče još milione ako bismo uspeali da povećamo broj vakcinisanih ljudi u celom svetu.“

World Health Organisation: strategic advisory group of experts on immunization. (2018). *SAGE DoV GVAP Assessment report 2018*. WHO. World Health Organization. Retrieved from https://www.who.int/immunization/global_vaccine_action_plan/sage_assessment_reports/en/